

دیوان رودکی سمرقندی

اساس نسخه
سعید نفیسی و براگینسکی

مؤسسه انتشارات نگاه

تهران، ۱۳۹۳

www.ketab.ir

رودکی، جعفر بن محمد، - ۳۲۹ ق.

[دیوان]

دیوان رودکی سمرقندی / بر اساس نسخه سعید نفیسی، ی. براگینسکی، تهران: مؤسسه انتشارات نگاه، ۱۳۷۳.
۲۱۶ ص.

ISBN: 978-964-6174-10-8

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیبا.

کتابنامه: ص. [۵۹] - ۶۳ همچنین به صورت زیر نویس.

۱. شعر فارسی - قرن ۴ ق. الف. نفیسی، سعید، ۱۳۴۵ - ۱۳۷۴. مصحح.

ب. براگینسکی، یوسیف سامویلوویچ، Braginski, Iosif Samoilovich، ۱۹۰۵ - مصحح.

۸۶۱/۲۱ PIR۴۴۶۰/۱۳۷۳

کتابخانه ملی ایران ۱۳۳ - ۷۴ م

www.ketab.ir

دیوان رودکی سمرقندی

براساس نسخه سعید نفیسی، ی. براگینسکی

چاپ ششم: ۱۳۹۳، لیتوگرافی: طیف نگار

چاپ: گلپان، شمارگان: ۱۱۰۰ نسخه

شماره: ۸-۱۰-۶۱۷۴-۶۶۴-۹۷۸

حق چاپ محفوظ است.

* * *

مؤسسه انتشارات نگاه

«تأسیس ۱۳۵۲»

دفتر مرکزی: خ انقلاب، خ شهدای ژاندارمری، بین خ. فخر رازی و خ. دانشگاه، پلاک ۶۳، طبقه ۵

تلفن: ۱۲-۱۱-۶۶۹۷۵۷۱۱، ۸-۰۳۷۷-۶۶۴۸۰، ۶۶۴۶۶۹۴۰، تلفکس: ۶۶۹۷۵۷۰۷

www.entesharatnegah.com   info@entesharatnegah.com

Email: ncgahpublisher@yahoo.com

فهرست

۷	یادداشت ناشر
۱۱	شرح احوال رودکی
۵۴	دانشمندان بزرگ خراسان در زمان رودکی
۵۷	رودکی در بیرون از مرزهای ایران
۵۹	توضیح درباره منابع و مآخذ اشعار رودکی
۶۵	قصاید و قطعات و ابیات پراکنده به هم پیوسته
۱۱۷	رباعیات
۱۲۷	ابیات پراکنده که به هم پیوسته است
۱۵۳	ابیات پراکنده از مثنوی و بحر رمل دو منظومه کلیله و دمنه و سندبادنامه
۱۷۱	ابیات پراکنده از مثنوی بحر متقارب
۱۷۹	ابیات پراکنده از مثنوی بحر خفیف
۱۸۵	ابیات پراکنده از مثنوی بحر هزج
۱۸۹	ابیات پراکنده از مثنوی های اوزان دیگر
۱۹۱	معانی کلمات مهجور و متروک در شعر رودکی

بوی جوی مولیان آید همی
یاد یار مهربان آید همی

یادداشت ناشر

از معاصران نخستین پرومدهای که دربارهٔ رودکی، پدر شعر فارسی، تلاش مهمی از خود نشان داد، و بر سر این استاد زندگی این شاعر بزرگ و زبان آور را از زیر غبار روزگار بیرون کشید، علامه سید قزوینی بود. پس از او استاد سعید نفیسی در اواخر نخستین دههٔ قرن ششمی حاضر، کتاب دیوان اشعار پراکندهٔ رودکی را با پاره‌ای توضیحات منتشر ساخت. سید نفیسی بر اساس اطلاعات قزوینی و توضیحات تذکره‌نویسان مطالعه و تحقیق «مندیاری» را آغاز کرد و دیوانی را از رودکی با شرح زندگانی شاعر منتشر ساخت. کتاب حاضر از روی آن و نیز دیوان رودکی که توسط ی. پراگینسکی (اداره انتشارات دانش، مسکو ۱۹۶۴) منتشر شده تدوین و تنظیم شده است.

نظامی عروضی سمرقندی اولین کسی است که در کتاب معروف «چهار مقاله»، یعنی در حدود سال ۵۵۰، تقریباً دوست و بیست سال پس از مرگ رودکی، مطالبی را دربارهٔ رودکی منتشر ساخته است. نظامی عروضی در مبحث «شعر عجم» اشعار رودکی را بیش از دیگران ارج نهاده است، و امتیاز رودکی را در «بدیهه گفتن و زود شعری» ستوده است.

پس از نظامی عروضی، محمد عوفی در «لباب الالباب»، تألیف ۶۱۸، دربارهٔ

رودکی گفته است: «الاستاد ابو عبدالله جعفر محمد الرودکی السمرقندی از نوادر فلکی بوده است و در زمرهٔ انام از عجایب ایام، اکمه بود، اما خاطرش غیرت خورشید و ماه بود، بصر نداشت، اما بصیرت داشت... چشم ظاهر بسته داشت، اما چشمهٔ باطن گشاده.»

جامی در «بهارستان»، تألیف ۸۹۲، در معرفی رودکی گفته است: «در هشت سالی قرآن را به تمام حفظ کرد و قرائت بیاموخت و شعر گفتن گرفت و به واسطهٔ حسن سورت در مطربی افتاد و عود بیاموخت و در آن ماهر شد و نصر بن احمد ساسی او را بیت کرد. گویند او را دوست غلام بود و چهارصد شتر در زیر رخت و باسی را و بعد از وی هیچ شاعر را این مکتب نبوده و اشعار وی، العهدهٔ علی الروای، سالی در آن آمده است و در شرح یعینی مذکور است که: اشعار وی هزار هزار و سه صد و بیست و یک است.»

حاج لطفعلی بیگ آنیکان در «آتشکده» آورده است: «استاد ابوالحسن رودکی در روزگار دولت سلاطین آسامان بوده و نخست در گنجینهٔ شعر فارسی را او به کلید زبان گشود. گویند به غرضی از بهرام گور و مصرعی از خلف یعقوب بن لیث صفاری شعری به زبان فارسی گفته نشده و اگر هم شده یحتمل که به علت دولت عرب ضبط نشده، به هر حال از رودکی شاعری صاحب دیوان نبوده.»

امیرالملك سید محمد صدیق حسن خان در «سمع انعمین سخن آذریگدلی را مورد تأکید قرار داده است: «رودکی سمرقندی کاروان سالار شراسر است و مقدمه الجیش عساکر فصحا؛ اول کسی که به تدوین سخن فارسی پرداخت. گل های بوقلمون را گلدسته ساخت اوست.»

صدرالدین عینی، شاعر و نویسندهٔ معروف تاجیکستان، در «تسویهٔ ادبیات تاجیک» گفته است: «نظر به اتفاق اهل تذکره و تراجم احوال، استاد رودکی اول کسی است که شعر فارسی را از قصیده، غزل، قطعه و رباعی تدوین کرده.» و بالاخره مولانا محمد حسین آزاد، ادیب معروف هند، در کتاب «سخندان فارسی» چنین آورده است: «سلسلهٔ نظم را از او آغاز می کنند ولیکن کسی نمی نویسد که دیوان او را دیده است یا خیر. بنده در بعضی از بلاد ایران سفر کرده و با دانشمندان آن جا صحبت نموده هر که را دیدم به جز از چند قصیدهٔ معمولی چیزی از استاد

سراغ ندارد.»

امروز می‌توان مفتخر بود که دیوانی از اشعار بنیان‌گذار و پدر شعر فارسی وجود دارد، و این دیوان که هم‌اکنون در اختیار شما خوانندگان عزیز است، همه اشعار پراکنده رودکی را در خود دارد؛ گیرم این دیوان بسیار ناچیزتر از آن است که روزگاری، قرن‌ها پیش، وجود داشته است. در حقیقت این دیوان، مرهون تلاش‌ها و همت‌های تحسین‌انگیز شادروان استاد سعید نفیسی است، و همه خوانندگان ادبیت فارسی، به ویژه علاقه‌مندان اشعار رودکی، از این بابت باید سپاسگزار او باشند.

آبان ماه ۱۳۷۳

www.ketab.ir